

Ewelina Nawrocka
Archiwum Państwowe w Zamościu

Zarząd Regionu Środkowo-Wschodniego NSZZ „Solidarność” w Biłgoraju w 1981 r. w świetle akt przechowywanych w Archiwum Państwowym w Zamościu

Sytuacja ekonomiczna województwa zamojskiego (1975–1998) nie należała do najlepszych na tle innych regionów kraju i Biłgoraj nie był tutaj wyjątkiem. Leżał na obszarze rolniczo-przemysłowym, ziemie były raczej jałowe, piaszczyste, gospodarstwa małe – 75,1 proc. liczyło od 2 do 7 hektarów¹, a przemysł przestarzały². Ratunkiem miały stać się nowe miejsca pracy. W Biłgoraju powstały Zakłady Przemysłu Dziewiarskiego „Mewa”, Biłgorajskie Zakłady Naprawy Samochodów, Przedsiębiorstwo Budownictwa Kolejowo-Drogowego, Zakłady Przemysłu Metalowego, Włosiankarska Spółdzielnia Pracy, Zakłady Napraw Taboru Kolejowego. Duże zakłady zniwelowały bezrobocie, ale nie poprawiły warunków życiowych mieszkańców: brakowało mieszkań³, żłobków, wody pitnej, sieci ciepłowniczej, podstawowej opieki medycznej⁴. Latem 1980 r. miesz-

1 Archiwum Państwowe w Zamościu (dalej APZ), KW PZPR w Zamościu, sygn. 1/X/3, t. 5, nr 892, *Informacje ogólne o sytuacji w rolnictwie i polityce rolnej*, 8 I – XII 1979, 1980, 1981–1982, *Sprawozdanie z działalności Oddziału Wojewódzkiego BGZ w Zamościu za 1978 r.*, 28 II 1979, s. 171.

2 APZ, KW PZPR w Zamościu, sygn. 1/X/3, t. 5, nr 892, *Informacje ogólne o sytuacji w rolnictwie i polityce rolnej*, 8 I – XII 1979, 1980, 1981–1982, *Sprawozdanie z realizacji Uchwały KW PZPR i WK ZSL w Zamościu z dnia 15 VI 1976 r. w sprawie doskonalenia obsługi rolnictwa*, s. 88.

3 APZ, KM PZPR w Biłgoraju, sygn. 2, *Protokół konferencji sprawozdawczo-wyborczej z złącznikami*, 25 XI 1977, 9 XI 1979, 3 VI 1981; *Protokół z przebiegu XVIII Miejskiej Konferencji Sprawozdawczo-Wyborczej PZPR w Biłgoraju odbytej w dniu 3 VI 1981*, s. 279.

4 APZ, KW PZPR w Zamościu, sygn. 1/VI/t.105, nr 220, *Protokoły posiedzeń egzekutywy KW z złącznikami 1 VI – VI 1988, Ocena efektywności pracy zamojskiej służby zdrowia*, s. 39.

kańcy odczuli znaczne pogorszenie się jakości pieczywa, a często wręcz skarżyli się jego brak.

Wielogodzinne kolejki po chleb ustawiały się wtedy w całym regionie. Zdarzało się, że jego kupienie leżało poza zasięgiem obywateli, choć jako podstawowy i niezbędny produkt powinien być dostępny dla wszystkich⁵. Inne produkty (tłuszcze, kasze, kawa, herbata, cukier, soda oczyszczona) były dostępne w znacznie wyższych cenach, ponadto w ograniczonych ilościach⁶. To przechyliło czarę goryczy. Ludzie zaprotestowali przeciw tak niegodnym warunkom. 8 lipca 1980 r. rozpoczęły się strajki w lubelskich fabrykach. Do strajku przyłączyła się biłgorajska filia Przedsiębiorstwa Transportowego Handlu Wewnętrznego (16–18 lipca).

W protestach na Lubelszczyźnie wzięło udział 150 zakładów. Pracownicy odeszli od maszyn, nie zgadzali się na podwyżki cen, żądali uregulowania spraw płacowych (premii, nagród) i socjalnych (pożyczek mieszkaniowych). Ok. 50 tys. pracowników zmusiło władze do ustępstw i podpisania porozumienia. Strajk ostatecznie zakończył się 24 lipca.

Sytuacja w kolejnym roku nie przedstawiała się najlepiej. Braki w zaopatrzeniu, surowcach, niedostosowanie sprzętu przemysłowego, brak prawidłowej kontroli i zarządzania pracownikami oraz produkcją wymuszały przerwy techniczne w pracy, generujące nadgodziny. Powodowało to wzrost wypłat dla pracowników i spadek ich wydajności⁷. Zakłady nie były w stanie wyrobić nałożonych na nie norm. Przedsiębiorstwo Budownictwa Kolejowo-Drogowego w Biłgoraju wypracowało 42,3 proc., a Biłgorajskie Przedsiębiorstwo Budownictwa 42 proc. normy przewidzianej do czerwca 1981 r.⁸

Reglamentacja towarów, tzw. kartki żywnościowe funkcjonujące od 1976 r., nie były w stanie zapewnić wystarczającego dostępu do podsta-

---

5 APZ, KW PZPR w Zamościu, sygn. 1/VI/7, t. 96, nr 538, *Protokoły z posiedzeń Sekretariatu KW z załącznikami 23 IX – 20 X 1980, Informacja o realizacji wniosków Egzekutywy KW PZPR w zakresie zaopatrzenia w pieczywo ludności wiejskiej z posiedzenia Sekretariatu z 23 IX 1980*, s. 53.

6 APZ, KW PZPR w Zamościu, sygn. 1/VI/7, t. 96, nr 538, *Protokoły z posiedzeń Sekretariatu KW z załącznikami 23 IX – 20 X 1980, Informacja o stanie zaopatrzenia rynku w podstawowe artykuły spożywcze oraz gospodarka zapasami produktów spożywczych*, s. 119.

7 APZ, KW PZPR w Zamościu, sygn. 1/XI/3, t. 4, nr 832, *Informacje ogólne o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa 28 I – 15 XII 1980, Program zabezpieczający realizację zadań efektywnościowych zawartych w liście I Sekretarza KC Tow. E. Gierka skierowanego do egzekutywy KW PZPR w Zamościu, czerwiec 1980*, s. 12.

8 APZ, KM PZPR w Biłgoraju, sygn. 9, *Protokoły posiedzeń plenarnych KM z załącznikami 1981–1982, Protokół z plenarnego posiedzenia Komitetu Miejskiego PZPR w Biłgoraju odbytego dnia 12 VIII 1981*, s. 71.

wowych produktów. Sytuacja była tragiczna, brakowało wszystkiego, zaczynając od podstawowej żywności, po środki higieniczne i piorące⁹.

Na fali niezadowolenia pracowników z warunków pracy i warunków socjalno-ekonomicznych zaczęła się formować w Biłgoraju organizacja walcząca o poprawę życia mieszkańców. Biorąc przykład ze Świdnika, w którym 10 września 1980 r. powstał Międzyzakładowy Środkowo-Wschodni Komitet Założycielski NSZZ, przemianowany na Międzyzakładowy Komitet Założycielski NSZZ „Solidarność” Regionu Środkowo-Wschodniego, założono 6 grudnia w Biłgoraju Międzyzakładowy Komitet Regionalny NSZZ „Solidarność” Ziemi Biłgorajskiej z przewodniczącym Januszem Różyckim. Komitety założycielskie NSZZ „Solidarność” tworzyły się między listopadem 1980 a styczniem 1981 r. Z końcem marca 1981 r. w Biłgoraju powstało sześć kół NSZZ RI „Solidarność”¹⁰. Po strajkach lipcowych młodzież zaczęła dostrzegać atrakcyjność „Solidarności” i fałsz w hasłach głoszonych przez PZPR i zaczęła tworzyć solidarnościowe struktury¹¹.

Międzyzakładowy Komitet Regionalny NSZZ „Solidarność” Ziemi Biłgorajskiej w początkach działalności (1980–1981) nie wydawał prasy. Wiosną 1980 r. (przed wyborami do Sejmu PRL przypadającymi na 23 marca) materiały prasowe („Biuletyn Informacyjny Międzyzakładowego Komitetu Założycielskiego NSZZ »S« Region Środkowo-Wschodni” kolportował w okolicy Biłgoraja student Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Tadeusz Maciocha¹². MKZ w Biłgoraju przekształcił się w zarząd oddziału Biłgoraj. Po rezygnacji ze stanowiska Janusza Różyckiego przewodniczącym został Marian Jagusiewicz. *Na mocy Uchwały nr 8 I Walnego Zebrania Delegatów NSZZ „Solidarność” Regionu Środkowo-Wschodniego w sprawie 3-stopniowej struktury organizacyjnej Związku i powołania Oddziałów MKZ Regionu Środkowo-Wschodniego Prezydium MKR NSZZ „Solidarność” Ziemi Biłgorajskiej na posiedzeniu nadzwyczajnym w dniu 9 czerwca 1981 r. podjęto uchwałę o przeprowadzeniu w dniu 30 czerwca 1981 r. wyborów*

9 APZ, KW PZPR w Zamościu, sygn. 1/VI/2, t. 16, nr 386, *Informacje wysłane do KC PZPR – teleksy 2 I – 31 VII 1981, teleks nr 162 z 9 VII 1981*, s. 160.

10 APZ, KW PZPR w Zamościu, sygn. 1/VII/10, t. 4, nr 686, *Informacje dotyczące związków zawodowych 1981–1982*, s. 56–88.

11 APZ, KW PZPR w Zamościu, sygn. 1/IV/, t. 85, nr 200, *Protokoły z posiedzeń Egzekutywy KW z załącznikami 11 I – 29 III 1981, Ocena sytuacji w organizacjach młodzieżowych województwa zamojskiego przygotowana przez Wydział Organizacyjny KW PZPR*, s. 46.

12 M. Choma-Jusińska, *Próby zainicjowania działalności opozycyjnej i opór społeczny Zamojszczyzny w latach 1976–1980, [w:] „Solidarność” w Zamościu i na Zamojszczyźnie*, s. 47.

do władz Oddziału podczas obrad Walnego Zebrania Delegatów”¹³. Wybory członków zarządu obwodu, przewodniczącego zarządu obwodu, przewodniczącego i członków Komisji Rewizyjnej¹⁴ rozpoczęły się w środę o godzinie 9 w sali konferencyjnej na piątym piętrze Zakładu Przemysłu Dzierwiarskiego „Mewa II”¹⁵.

Zasady wyboru przedstawicieli zawierał Projekt Ordynacji Wyborczej NSZZ „Solidarność” Regionu Środkowo-Wschodniego Oddział Biłgoraj, przyjęty na posiedzeniu Prezydium MKR 11 czerwca 1981 r.¹⁶

Przewodniczącym zarządu oddziału Regionu Środkowo-Wschodniego NSZZ „Solidarność” w Biłgoraju wybrano Mariana Jagusiewicza, I wiceprzewodniczącym – Mariana Sołtysa, II wiceprzewodniczącym – Mariana Macha, sekretarzem – Lucynę Szubę, po której obowiązki przejął Andrzej Bartosiński. Członkami zarządu zostali: Franciszek Cielica, Edward Buczek i Stanisław Przytuła¹⁷.

O swojej nominacji przewodniczący Marian Jagusiewicz poinformował zarząd oddziału Regionu Środkowo-Wschodniego NSZZ „Solidarność” w Lublinie pismem datowanym na 21 lipca 1981 r.: *Zarząd Oddziału Regionu Środkowo-Wschodniego NSZZ „Solidarność” w Biłgoraju informuje, że wybrany na Walnym Zebraniu Delegatów w dniu 30 czerwca 1981 r. Zarząd naszego Oddziału w dniu 9 lipca 1981 r. przyjął obowiązki od dotychczasowego MKR. Nowo wybrany Przewodniczący Zarządu Oddziału Marian Jagusiewicz po wykorzystaniu urlopu wypoczynkowego za rok 1981 w dotychczasowym miejscu pracy (PBKD Biłgoraj) przejdzie na etat Związku od dnia 1 września 1981 r. Według danych uzyskanych od (PBKD Biłgoraj) [Przedsiębiorstwo Budownictwa Kolejowo-Drogowego] średnia płaca M. Jagusiewicza wraz z dodatkami i deputatami z 12 miesięcy wynosi zł 9.700*¹⁸. 28 sierpnia Jagusiewicz – jako przewodniczący – zgłosił prośbę do siedziby w Lublinie o zatrudnienie od 1 sierpnia Zbigniewa Kwapisza z Zakładu Przemysłu Dzierwiarskiego „Mewa” na stanowisko pracownika biurowego (kierownik biura)¹⁹ do obsługi znacznej liczby spaw i interwencji zgłaszanych przez

---

13 APZ, Rejonowy Komitet Obywatelski Ziemi Biłgorajskiej w Biłgoraju (dalej RKOZB), sygn.12, s. 22.

14 APZ, RKOZB, sygn. 12, Załącznik 2: Projekt, s. 24.

15 Ibidem, sygn. 12, s. 22.

16 Ibidem, sygn. 12, Projekt Ordynacji wyborczej NSZZ „Solidarność”, s. 24.

17 Ibidem, sygn. 12, Sprawozdanie z działalności Zarządu Oddziału NSZZ „Solidarność” w Biłgoraju regionu Środkowo-Wschodniego w Lublinie za okres od 30 VI 1981 do 15 XI 1989, s. 1.

18 Ibidem, sygn. 12, Sprawy osobowe Regionu Oddziału Środkowo-Wschodniego NSZZ „Solidarność” w Biłgoraju, Sprawozdanie z działalności Zarządu, 1981 r., s. 53.

19 Ibidem, sygn. 12, Solidarność, s. 52.

obywateli. Wiceprzewodniczący zarządu obwodu NSZZ „Solidarność” Marian Mach razem z zarządem przyznali przewodniczącemu Marianowi Jagusiewiczowi miesięczną pensję wynoszącą 10 tys. zł²⁰. *Podstawą prawną regulującą zasady wynagradzania pracowników oddelegowanych do prac społecznych (związkowych) stanowi Rozporządzenie Rady Ministrów z dn. 20 grudnia 1974 r. opublikowane w Dzienniku Ustaw Nr 49 z dn. 23 XII 1974 r. poz. 299 §15*²¹. Szczegółowo określono również obowiązki przewodniczącego Jagusiewicza²².

NSZZ „Solidarność” oddział biłgorajski zapewniał Komisjom Zakładowym dostęp do prenumeraty „Tygodnika Solidarność”. Przedstawiciele Komisji płacili w kasie oddziału 9 zł za egzemplarz. Mieli obowiązek terminowo odbierać aktualne numery, czego czasami nie przestrzegali. Dlatego przewodniczący Marian Jagusiewicz w uchwale nr 6/81 z 8 października 1981 r. przypomniał komisjom zakładowym o regularnym odbieraniu prasy i ustalił *termin odbioru tychże czasopism do następnego poniedziałku od poniedziałku, w którym „Tygodnik Solidarność” jest dostarczany*²³.

Na rok 1982 Oddział Biłgorajski ponownie zapewnił prenumeratę „Tygodnika”. W piśmie z 14 listopada 1981 r. przewodniczący Jagusiewicz poinformował o tym komisje zakładowe NSZZ „Solidarność” i jednocześnie potwierdził te same procedury dla prenumeratorów z roku 1981 r. (468 zł za rok otrzymywania tygodnika)²⁴.

NSZZ „Solidarność” oddział Ziemia Biłgorajska angażował się działania na rzecz obywateli, tworząc przy oddziale bibliotekę, organizując zebrania zakładowe, strajki solidarnościowe²⁵, strajki²⁶, pogotowie zimowe²⁷, spotkania z Miejską Radą Narodową²⁸, dbając o dostęp do informacji („Tygodnik Solidarność”, kolportaż prasy opozycyjnej), patriotyzm (organizował obchody świąt narodowych)²⁹ oraz poprawę zaopatrzenia

20 Ibidem, sygn. 12, *Wniosek do Zarządu Regionu Środkowo-Wschodniego NSZZ „Solidarność” w Lublinie*, s. 46.

21 Ibidem, sygn. 12, *Pismo Rejonowa Komisja Wyborcza przy MKR NSZZ „Solidarność” Ziemi Biłgorajskiej z 11 VI 1981*, s. 22.

22 Ibidem, sygn. 12, s. 20.

23 Ibidem, sygn. 8a, *Dodatek do uchwały nr 6/81*, s. 28.

24 Ibidem, sygn. 13, s. 23.

25 Ibidem, sygn. 13, *Ustalenia zapadłe na zebraniu Zarządu Oddziału Regionu z udziałem Przewodniczącego Komisji Zakładowych w dniu 26 X 1981 r.*, s. 35.

26 Ibidem, sygn. 13, *Uchwała nr 8/81 z 27 X 1981 r.*, s. 35.

27 Ibidem, sygn. 13, *Telefogram do Komisji Zakładowych z 27 XI 1981 r.*, s. 41.

28 Ibidem, sygn. 8a, *OR/176/81*, s. 67.

29 Ibidem, sygn. 8a, *Telefogram z 24 XI 1981*, s. 62.

w żywność³⁰, podejmował bowiem interwencje w jednostkach handlowych³¹.

Członkowie biłgorajskiego oddziału „Solidarności” byli obserwowani i szykanowani przez władzę. W widocznych dla społeczeństwa miejscach pojawiały się plakaty zniesławiające Związek. Na przykład w nocy z 1 na 2 października 1981 r. nieznani sprawcy wywiesili na tablicy ogłoszeń zarządu oddziału NSZZ „Solidarność” Ziemi Biłgorajskiej, jak również zarządu oddziału w Zamościu i zarządu regionu w Lublinie plakaty reklamujące I Krajowy Zjazd Delegatów NSZZ „Solidarność” z powszechnie znanym bobasem. Wszystko byłoby w porządku, gdyby nie to, że plakaty te były zmniejszonego formatu, bobas trzymał w ręku zapaloną zapalkę, umieszczony był na tle konturów mapy Polski, a napis umieszczony na plakacie głosił: *Nie igraj z ogniem*³². Ponadto zdzierano plakaty związkowe³³, a działacze „Solidarności” byli wzywani na przesłuchania przez Milicję Obywatelską i Służbę Bezpieczeństwa: *Dotychczasowa praktyka funkcjonariuszy służby bezpieczeństwa bezprawnie naruszała podstawowe prawa obywatelskie i godziła w nasz Związek. W przypadku dalszego kontynuowania bezprawia organów powołanych by stać na straży praworządności podejmiemy akcję protestacyjną i obronę działaczy związkowych*³⁴, a także przez prokuraturę: *Przeprowadzona przez funkcjonariuszy KW MO rozmowa z Ob. Stanisławem Przytułą była właśnie w interesie zachowania potrzebnego nam spokoju i miała za zadanie wskazać na niezgodne z prawem działania, które w konsekwencji mogą w przyszłości, w razie ich powtórzenia się, spowodować odpowiedzialność karną, zgodnie z obowiązującym wszystkich obywateli systemem prawnym. Nadmienić przy tym należy, że funkcjonariusze MO i SB mają ustawowe uprawnienia do wzywania każdej osoby w celach służbowych. Wyżej omawiane wezwanie nie wiązało się z prowadzeniem przeciwko Stanisławowi Przytule postępowania karnego, a jedynie miało charakter profilaktycznej rozmowy ostrzegawczej aby zapobiec w przyszłości konieczności wszczęcia takiego postępowania*³⁵. Ataki nasiliły się po pojawieniu się w Biłgoraju wojskowych grup operacyjnych.

30 Ibidem, sygn. 8a, *Telefonogram*, s. 63.

31 Ibidem, sygn. 8a, *Pismo do Komisji Zakładowych NSZZ „Solidarność” z 14 XI 1981 r.*, s. 65.

32 Ibidem, sygn. 13, *Protest NSZZ „Solidarność” z 2 X 1981 r.* (podpisany przez przewodniczącego Komisji Zakładowej NSZZ „Solidarność” Lucjana Kupczaka), s. 132.

33 Ibidem, sygn. 13, *Notatka Naczelnika Wydziału II mgr J. Winnickiego wiceprokuratora wojewódzkiego z 25 XI 1981 r. (II Ko 288/81)*, s. 2.

34 Ibidem, sygn. 8a, *Uchwała nr 7/81 Zarządu Oddziału Regionu Środkowo-Wschodniego NSZZ „Solidarność” w Biłgoraju z dnia 22 X 1981 r.*, s. 64.

35 Ibidem, sygn. 13, *Pismo zastępcy Prokuratora Wojewódzkiego w Zamościu z 23 X 1981 r.*, s. 54.

II Walne Zebranie Delegatów odbyło się 2 grudnia 1981 r. w sali konferencyjnej Zakładu Przemysłu Dziewiarskiego „Mewa II”³⁶. Dotyczyło dalszego działania Oddziału Regionu Środkowo-Wschodniego NSZZ „Solidarność” w Biłgoraju. Sformułowano na nim następujące wnioski i zalecenia:

Wnioski:

1. *Wystąpić pod adresem Sekcji Oświaty i Wychowania o nauczanie prawdziwej historii (odklamanej) i literatury polskiej oraz przywrócenia ferii Bożego Narodzenia w terminie od 22 grudnia do 6 stycznia oraz tygodniowych w okresie Świąt Wielkanocnych,*
2. *Wniosek o zainteresowanie Zarządu Oddziału następującymi sprawami: kryteriami obowiązującymi przy przejmowaniu ziemi uprawnej pod zabudowę, opłatami za zmianę ziemi uprawnej na działkę budowlaną, kryteriami przydziału lokalizacji pod budowę przez Miejski Zarząd Gospodarki Terenami w Biłgoraju.*

Zalecenia:

1. *Zobowiązuje się Zarząd Oddziału do określenia terminów realizacji postulatów i wniosków adresowanych do władz konsekwentnego ich egzekwowania,*
2. *Pobudowanie lub wygospodarowanie odpowiedniego pomieszczenia na pawilon handlowy na Osiedlu Rapy. Dotychczasowy punkt sprzedaży nie spełnia swej roli,*
3. *Przedłużenie trasy autobusów podmiejskich Sól – Rapy do Woli Dużej,*
4. *Poprawić jakość pieczywa, np. przez: a) właściwe magazynowanie mąki, b) remont piekarni przy 22-go Lipca, c) zwiększyć przydział przetworów zbożowych i drożdży dla piekarń prywatnych,*
5. *Zwiększyć dostawy drożdży do sprzedaży detalicznej szczególnie w okresach świątecznych,*
6. *Należy uruchomić mleczarnię na terenie miasta, celem wykorzystania zakupionego u rolników i marnowanego mleka,*
7. *Poprzeć strajk NSZZ RI „Solidarność” w Zamościu,*
8. *Organizować spotkania przedstawicieli Zarządu Regionu ze społeczeństwem,*
9. *Zweryfikować istniejące przy Zarządzie Oddziału komisje problemowe pod kątem zmniejszenia ich ilości i wzmocnienia działalności³⁷.*

Na zebraniu przyjęto osiem uchwał, z czego siedem dotyczyło spraw lokalnych, a ósma uchwała wyrażała poparcie dla KZ NSZZ „Solidarność” Stoczni Gdańskiej: *Popierając Uchwałę Nadzwyczajnego Zebrania*

---

36 Ibidem, sygn. 12, *Zaproszenie 23 XI 1981 r.*, s. 38.

37 Ibidem, sygn. 12, s. 28.

Komisji Zakładowej NSZZ „Solidarność” Stoczni Gdańskiej – Walne Zebranie Delegatów Oddziału Regionu w Biłgoraju postuluje o:

1. *Natychmiastowe wstrzymanie wszystkich dalszych podwyżek cen do chwili ustalenia podstawowego koszyka zakupów, minimum socjalnego, nowego systemu płac i rekompensat w powiązaniu z reformą gospodarczą w porozumieniu ze związkami zawodowymi po autentycznej konsultacji społecznej,*
2. *Natychmiastowe podjęcie niezbędnych czynności organizacyjnych do ogłoszenia strajku czynnego w całym kraju,*
3. *Przeprowadzenia referendum o votum nieufności dla Rządu i Sejmu PRL,*
4. *Wyegzekwowania od władz na rynek towarów zgromadzonych w magazynach z myślą o planowanych podwyżkach,*
5. *Zwołania natychmiast Nadzwyczajnego Posiedzenia Komisji Krajowej w celu rozpatrzenia niniejszej uchwały i poinformowania nas o sposobie realizacji powyższych żądań³⁸.*

Sytuacja w mieście była coraz trudniejsza, związkowcy przygotowali się do strajku generalnego 3 grudnia 1981 r. Oddział otrzymał telefonogram dotyczący ostrego pogotowia, wydany przez Lecha Wałęsę, o treści: *Zarządzam ostre pogotowie w biurach zarządów regionów. Poczynić przygotowania do gotowości strajkowej. Bez dyspozycji ośrodka centralnego Związku nie podejmować żadnych akcji z wyjątkiem sytuacji przewidzianych w 33, pkt. 4 Statutu Związku, dyżur w dn. 4/5 grudnia 1981 r. od godz.16–7³⁹.*

Działacze solidarnościowi nie spodziewali się stanu wojennego, który został ogłoszony z soboty na niedzielę 12/13 grudnia 1981 r., gdy zakłady i instytucje były zamknięte. Grupy MO i SB rozpoczęły internowania związkowców. Na początku tygodnia próbę strajku podjęły załogi Biłgorajskich Zakładów Naprawy Samochodów i Zakłady Przemysłu Dzierwiarskiego „Mewa”, jednak bezskutecznie. Pozostawione bez liderów, częściowo aresztowanych, bez doświadczenia, nie podołały sytuacji. W okręgu biłgorajskim aresztowano 23 osoby. Ich dane zachowały się w zasobie Archiwum Państwowego w Zamościu. Mężczyzn przewieziono opancerzonymi budami do więzienia w Krasnymstawie, a kobiety do Niska⁴⁰.

---

38 Ibidem, sygn.12, s. 26.

39 Ibidem, sygn. 8a, *Informator nr 141 z dnia 3 XII 1981 r.*, s. 66.

40 Ibidem, sygn. 8a, *Koledzy z Kwidzyna*, s. 102; sygn. 9, *Wykaz osób internowanych z Biłgorajskiego*, s. 21 oraz sygn. 8a, *Internowani Zamojszczyzny 1981–1982*, s. 39.

Siedziba biłgorajskiej „Solidarności” po ogłoszeniu stanu wojennego została zdewastowana tak na zewnątrz, jak i od środka przez bojówki wspierające panujący ustrój⁴¹.

Opracowano na podstawie:

Źródła archiwalne:

Archiwum Państwowe w Zamościu (APZ):

Polska Zjednoczona Partia Robotnicza Komitet Wojewódzki w Zamościu [1929]1975–1990, poz: 892, 832, 686, 538, 386, 220, 200.

Zespół: 804 Komitet Miejski Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Biłgoraju 1975–1989.

Zespół: 1355 Rejonowy Komitet Obywatelski Ziemi Biłgorajskiej w Biłgoraju 1980–2017.

Opracowania:

Choma-Jusińska M., *Próby zainicjowania działalności opozycyjnej i opór społeczny Zamojszczyzny w latach 1976–1980*, [w:] „Solidarność” w Zamościu i na Zamojszczyźnie w 30. rocznicę powstania Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność”, pod red. Jacka Feduszki, Zamość 2010.

Czubarą K., *Zamojska lista internowanych*, „Archiwariusz Zamojski” t. III, 2004, s. 71–73.

Kurecki S., *Wokół „Solidarności”*, „Tygodnik Zamojski” nr 45 (51) z 7 XI 1980, s. 11.

Nawrocka E., *Lotnisko w Mokrem*, „Zamojski Kwartalnik Kulturalny”, nr 3 (132) 2017, s. 92–96.

Nawrocka E., Swatko Piotr, *Spacerem po Zamościu*, Skrzyszew – Warszawa 2015.

„Solidarność” w Zamościu i na Zamojszczyźnie w 30. rocznicę powstania Niezależnego samodzielnego Związku Zawodowego „Solidarność”, pod red. Jacka Feduszki, Zamość 2010.

Wilkowski E., *Solidarność na ziemi biłgorajskiej w latach 1980–1989*, Chełm 2010.

Wilkowski E., *Solidarność na ziemi zamojskiej w latach 1980–1989*, Zamość 2009.

---

41 Ibidem, sygn. 12, *Sprawy osobowe Oddziału Regionu Środkowo-Wschodniego NSZZ „Solidarność” w Biłgoraju, sprawozdanie z działalności Zarządu, 1981 r.*, s. 4.

Streszczenie

Zarząd Regionu Środkowo-Wschodniego NSZZ „Solidarność” w Biłgoraju w 1981 r. w świetle akt przechowywanych w Archiwum Państwowym w Zamościu

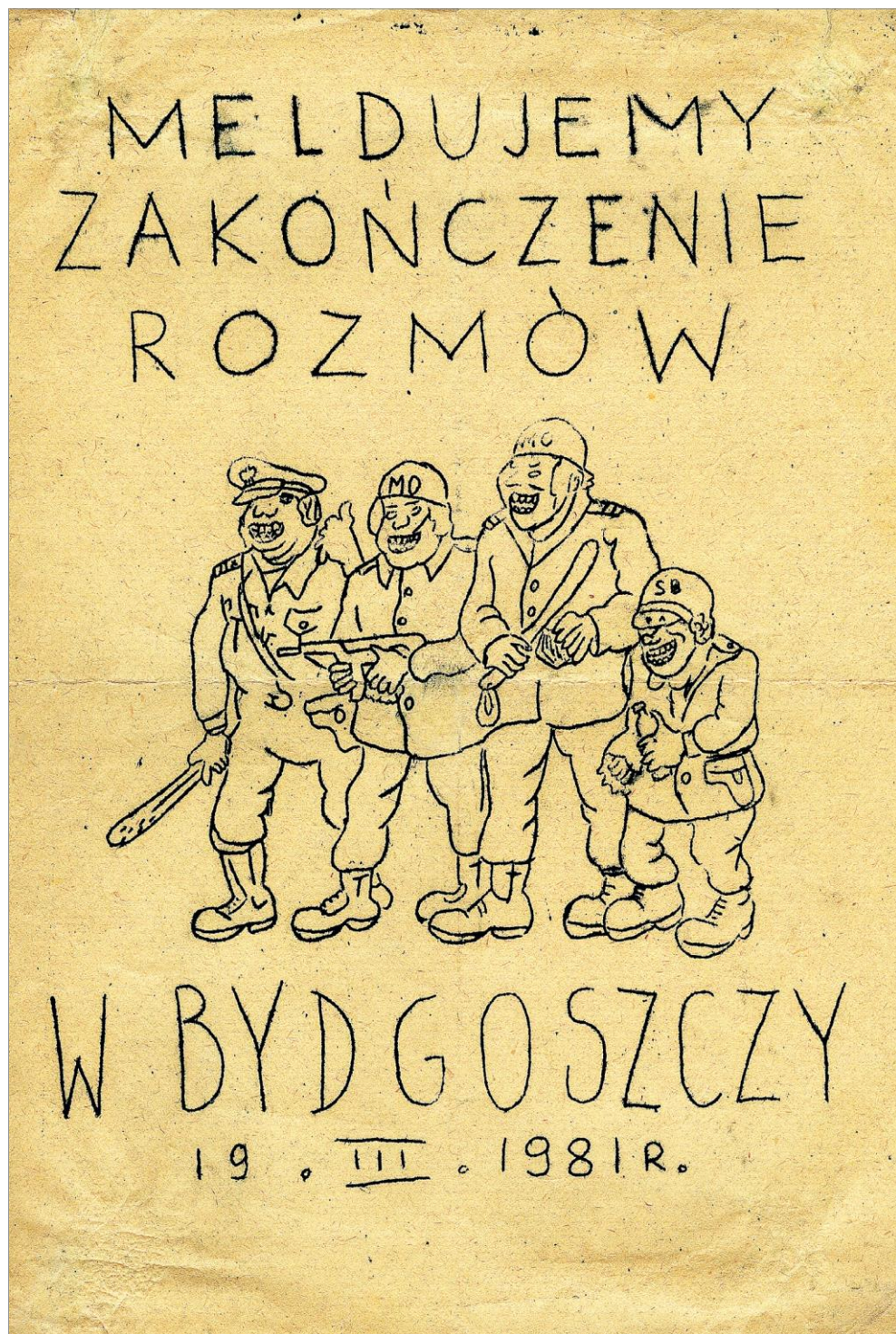
Artykuł charakteryzuje krótko sytuację ekonomiczno-społeczną, która przyczyniła się do powstania pierwszych komórek solidarnościowych w Biłgoraju, skupiając się przede wszystkim na działaniach zarządu NSZZ „Solidarność”. W pracy przedstawiono niepublikowane materiały źródłowe pozyskane z darowizny przewodniczącego zarządu Mariana Jagusiewicza.

Działania członków zarządu rozwijały się na wielu płaszczyznach i polegały na rozmowach i interwencjach u przedstawicieli Miejskiej Rady Narodowej w sprawach dotyczących mieszkańców, cyklu zebrań z pracownikami biłgorajskich fabryk, dostarczaniu podziemnej prasy, organizowaniu życia kulturalno-patriotycznego oraz samopomocy, utworzeniu bezpłatnej biblioteki, angażowaniu się w strajki solidarnościowe. Pozytywnym rezultatem tych działań było stowarzyszenie się dużej grupy działaczy opozycyjnych wyrażających sprzeciw wobec łamania praw obywatelskich przez miejskie i krajowe władze. Warto również zwrócić uwagę na szeroki wachlarz obowiązków przewodniczącego, który skrupulatnie je wypełniając, miał duży wpływ na sytuację.

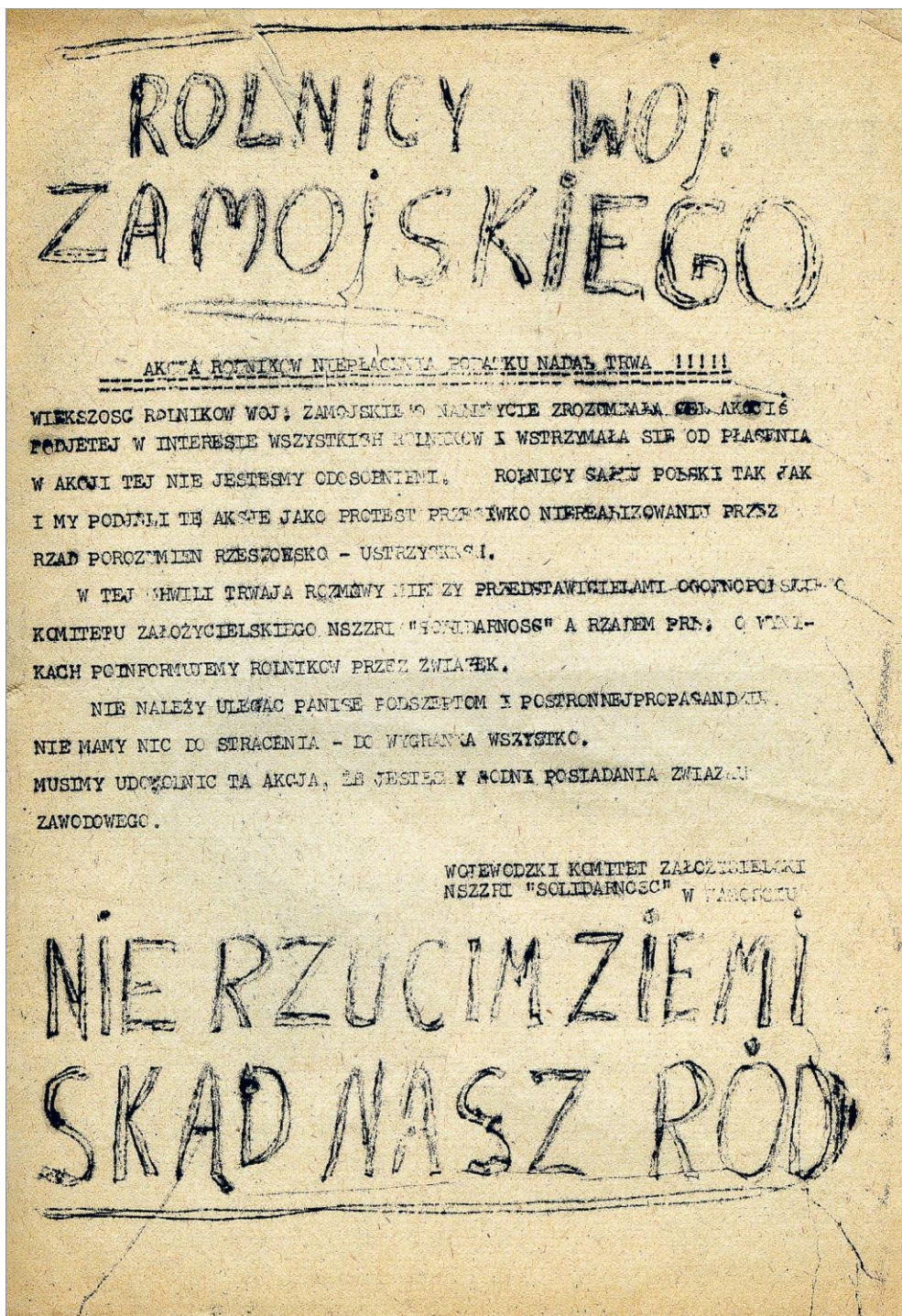
Ryc. 1. Cegiełka o nominale 100 zł na budowę Pomnika Poległych Stoczniońców 1970 r. w Gdańsku, 1980 r. Rejonowy Komitet Obywatelski Ziemi Biłgorajskiej w Biłgoraju, ser. 1, sygn. 164, s. 32a.

Ryc. 2. Ulotka satyryczna dotycząca tzw. prowokacji bydgoskiej z 19 marca 1981 r. AP Zamość, Zbiór afiszów, ogłoszeń i druków ulotnych, sygn. 1675.

Ryc. 3. Ulotka Wojewódzkiego Komitetu Założycielskiego NSZZ RI „Solidarność” w Zamościu ws. akcji rolników niepłacenia podatku, 1981 r. AP Zamość, Zbiór afiszów, ogłoszeń i druków ulotnych, sygn. 1676.

"Rodacy - aktualne poczynania rządu zmuszają nas do zachowania wzmożonej czujności. Odpowiedzialni za doprowadzenie Polski na krawędź przepaści przebywają na wolności, a nawet w znacznej mierze tkwią w aparacie władzy. Prześladowuje się w dalszym ciągu wolną myśl i ludzi myślących niezależnie. Wielu publicystów, którzy w uwierzyli w rzekomą demokratyzację życia publicznego, nie wie, na jakich listach figurują.

"Władza Ludowa" czeka na sprzyjającą chwilę, aby przystąpić do rozprawy z tymi, którym śniła się wolność, sprawiedliwość, solidarność.

Tymczasem jednak twardogłowi z KC uknuli przewrotny spisek ... gospodarka zrujnowana, pomoc nadchodząca do polski gdzieś znika, rząd ogłasza kolejne nierealne programy. Wszystko to jest działaniem celowym zbrodnicza władza dąży do utrwalenia w świadomości Polaków przekonania, że powstanie niezależnych związków zawodowych, kierowanych przez nierobów i agentów imperializmu, jest przyczyną nędzy, głodu i załamania gospodarki. Ta perfidna działalność zwyrodnialców z PZPR godzi w siły witalne narodu, w jego istnienie.

Rodacy - w ukryciu gromadzi się żywność i inne artykuły pierwszej potrzeby, czyni się to wbrew naszym żywotnym interesom.

Po zjeździe partii zapasy te zostaną stopniowo przekazane na rynek wewnętrzny. Propaganda partyjna będzie potem głosić, że tylko siła i mądrość PZPR zapewniła narodowi byt i odbudowę gospodarki ~~pp~~ ~~szkodach~~ spowodowanych działalnością "solidarności".

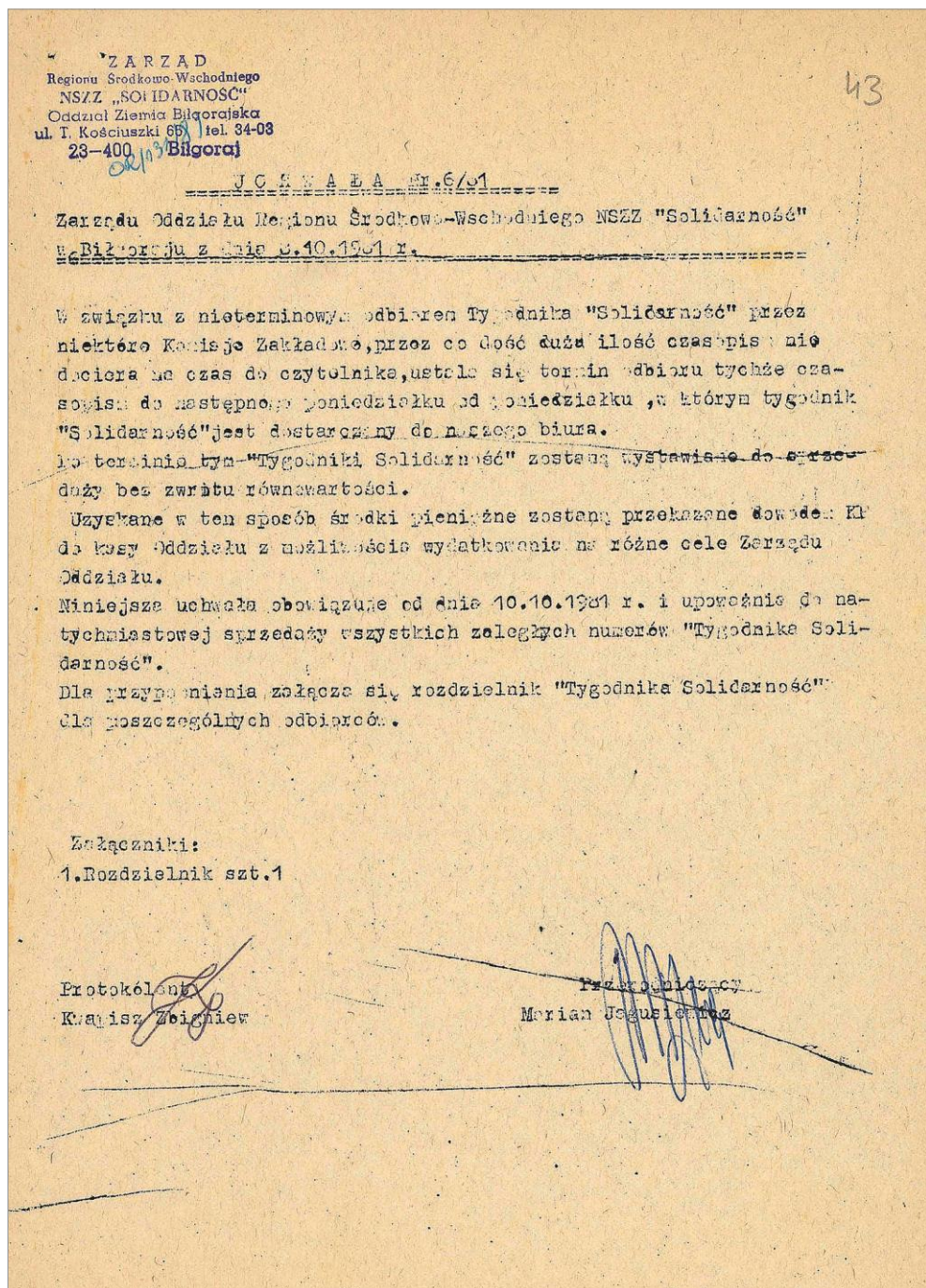
Rodacy - nie pozwólmy partyjnym manipulantom spychać polski do przepaści samounicestwienia. Precz ze brodniczą kliką sługusów Moskwy -

Konfederacja Polski Niepodległej "

2 07. 81 (przed Zjorem)

Ryc. 4. Odezwa Konfederacji Polski Niepodległej obywateli, 2.07.1981 r. AP Zamość, Akta osób i rodzin, ser. 8.4, Akta Jerzego Mejbauma (1940-1988), sygn. 8, s. 7.

Ryc. 5. Treść uchwały nr 6/81 Zarządu Oddziału Regionu Środkowo-Wschodniego NSZZ „Solidarność” w Biłgoraju z dnia 8 października 1981 r. ws. ustalenia terminu odbioru przez Komitety Zakładowe Tygodnika „Solidarność” wraz z wykazem zakładów pobierających Tygodnik „Solidarność”. AP Zamość, Rejonowy Komitet Obywatelski Ziemi Biłgorajskiej w Biłgoraju, ser. 1, sygn. 164, s. 43-44.

ZARZĄD
Regionu Środkowo-Wschodniego
NSZZ „SOLIDARNOSĆ”
Oddział Ziemia Biłgorajska
ul. I Kocuszki 65 tel. 34-03
Biłgoraj

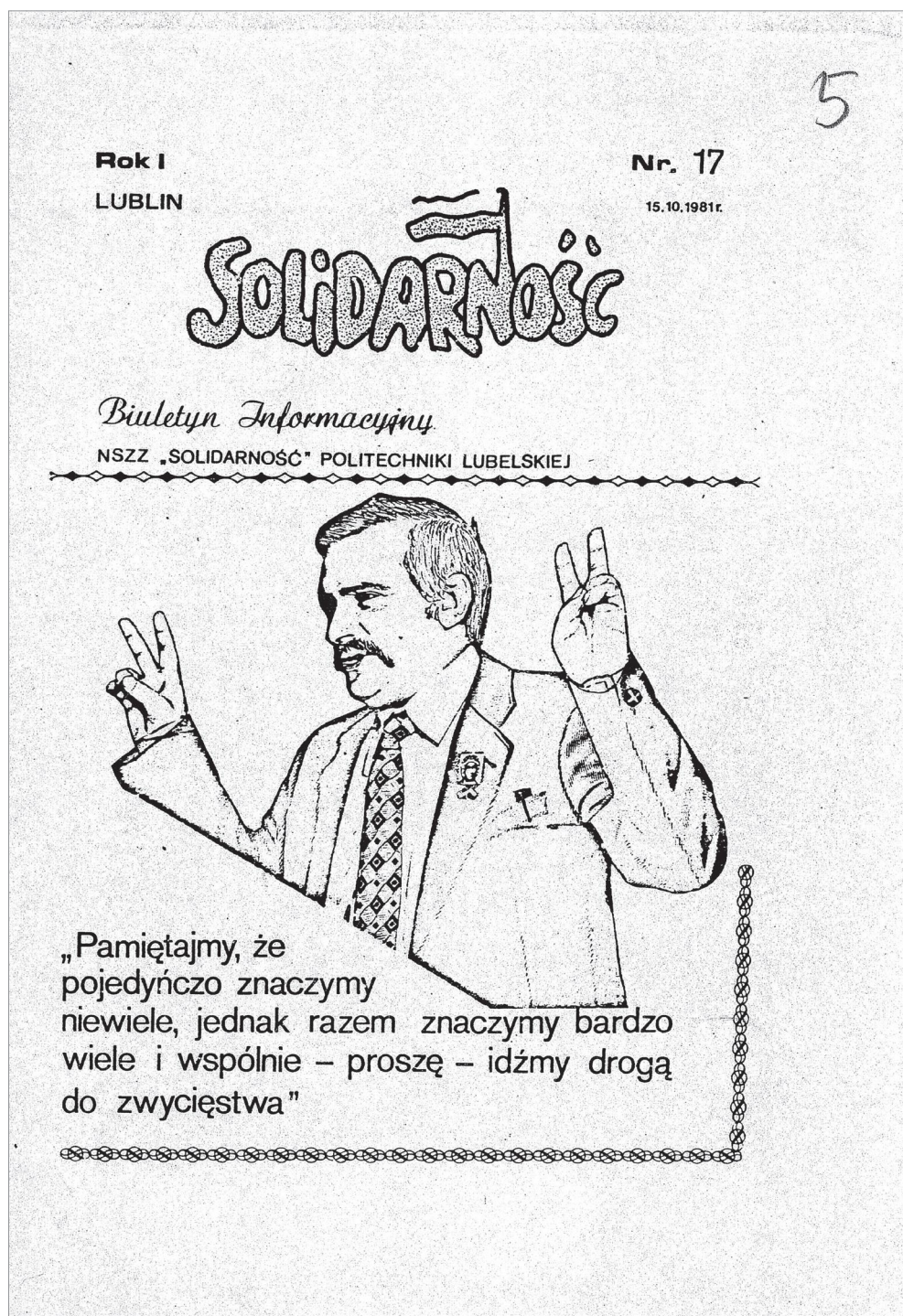
23 WYKAZ ZAKŁADÓW PRACY POBIERAJĄCYCH TYGODNIK „SOLIDARNOSĆ”

Lp.	Nazwa Zakładu	Ilość sztuk	Lp.	Nazwa Zakładu	Ilość sztuk
1.	BZNS	14	35.	WZSR Z-d Gospodar.	1
2.	ZPDz."Mewa"I	10	34.	WZSR Oddz.Bud.-Monta	2
3.	ZPDz."Mewa"II	27	35.	Woj.Biuro Geod.i TR	1
4.	ZPDz."Mewa"III	10	36.	NBP i PKO	1
5.	Zakł.Metalowe	10	37.	Urząd Telekomunik.	1
6.	B.Przeds.Budowl.	19	38.	Biłg.Dom Kultury	1
7.	PBK-D	14	39.	Zakład Energetyczny	1
8.	WSP "Włosiankarnia	6	40.	LPHRIN "Centr.Nasien.	1
9.	S-nia Inw."Promień"	8	41.	ZPCW "Tomasowia"	1
10.	S-nia Inw."Tanew"	1	42.	Inspektorat PZU	1
11.	Wytw.Usł.S-nia Pracy	4	43.	RSW "Ruch"	-
12.	S-nia "Biłmet"	2	44.	Transbód	2
13.	S-nia "Twórcz.Ludowa	2	45.	Woj.Zarząd Inwes.Roln	1
	Frampol		46.	GS "SCH" Tarnogród	4
14.	S-nia "Tarmet"		47.	SKR Tarnogród	1
	Tarnogród	2	48.	Rej.Kolumna Tr.Sanitar	1
15.	Nadleśn.Biłgoraj	4	49.	Rej.Zw.Spółek Wodnych	-
16.	Fabryka Mebli	3	50.	PGR Radzięcin	1
17.	Rejon Dróg Publiczn.	2	51.	PKS o/Biłgoraj	5
18.	STW	1	52.	Zb.Szk.Gm.Tarnogród	1
19.	GS "SCH" Biłgoraj	2	53.	ZUS o/Biłgoraj	1
20.	GS "SCH" Goraj	1	54.	SKR Frampol	1
21.	TSSE Sanepid	1	55.	GS "SCH" Józefów	3
22.	Zesp.Szk.Mech.-Elek.	2	56.	S-nia Mieszk."Łada"	1
23.	Zesp.Szk.Ogólnoksz.	1	57.	GS "SCH" Księżpól	1
24.	Sesp.Szkół.Budowl.	1	58.	GS "SCH" Frampol	2
25.	Zsad.Szk.Zawodowa	1	59.	WSS "Spółem" Biłgoraj	
26.	Zbiercza Szk.Gm.	1	60.	Zb.Szk.Gm.Józef.	
27.	Sz.Podstawowa Nr.3	1	61.	Nadleśn. Józefów	
28.	ZPO "Gracia"	2	62.	Os.Rem.Bud.Lasów	
29.	ZOZ	14		Państw.w Panasówce	-
30.	Lub.Z-dy Graficzne	1	63.	Cegielnia Markewicze	1
31.	WPGKIM	6			
32.	PZMot	1			

Przewodniczący Zarządu Oddziału
NSZZ „Solidarność”

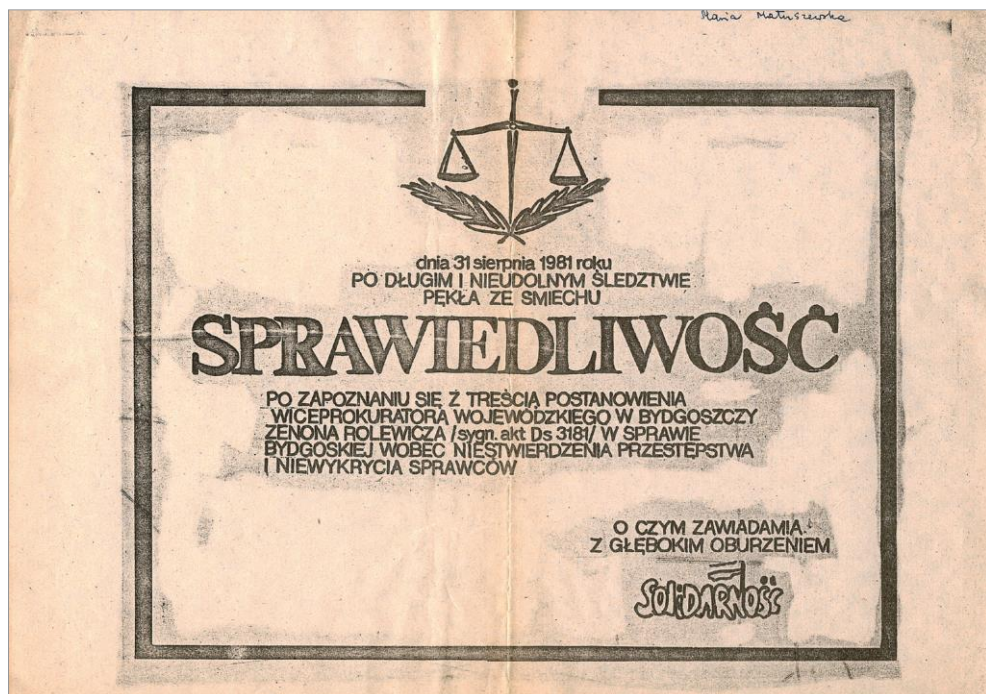
Mieczysław Jarczykiewicz

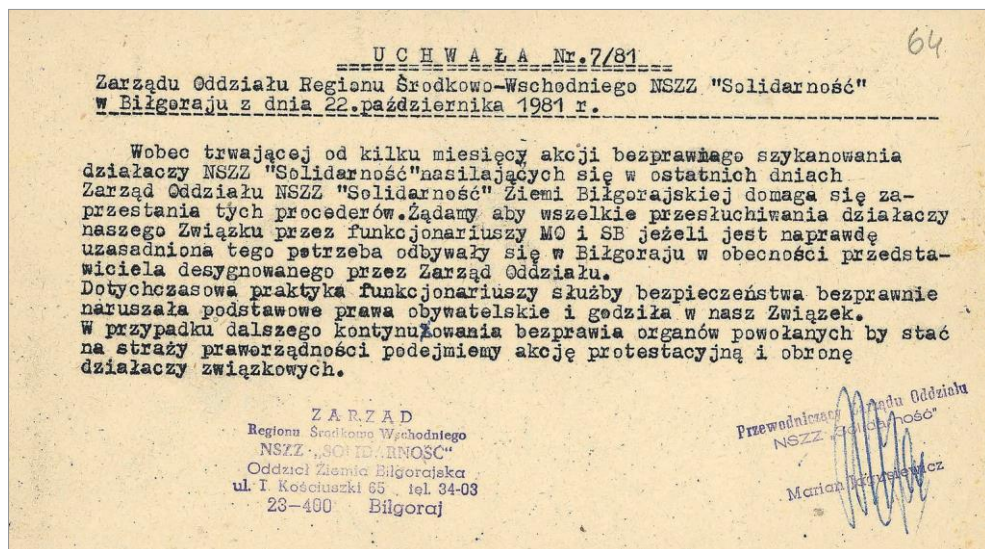

Ryc. 6. Okładka „Biuletynu Informacyjnego” NSZZ „Solidarność” Politechniki Lubelskiej, R. I, nr 17 z 15.10.1981 r. AP Zamość, Rejonowy Komitet Obywatelski Ziemi Biłgorajskiej w Biłgoraju, ser. 1, sygn. 164, s. 5.

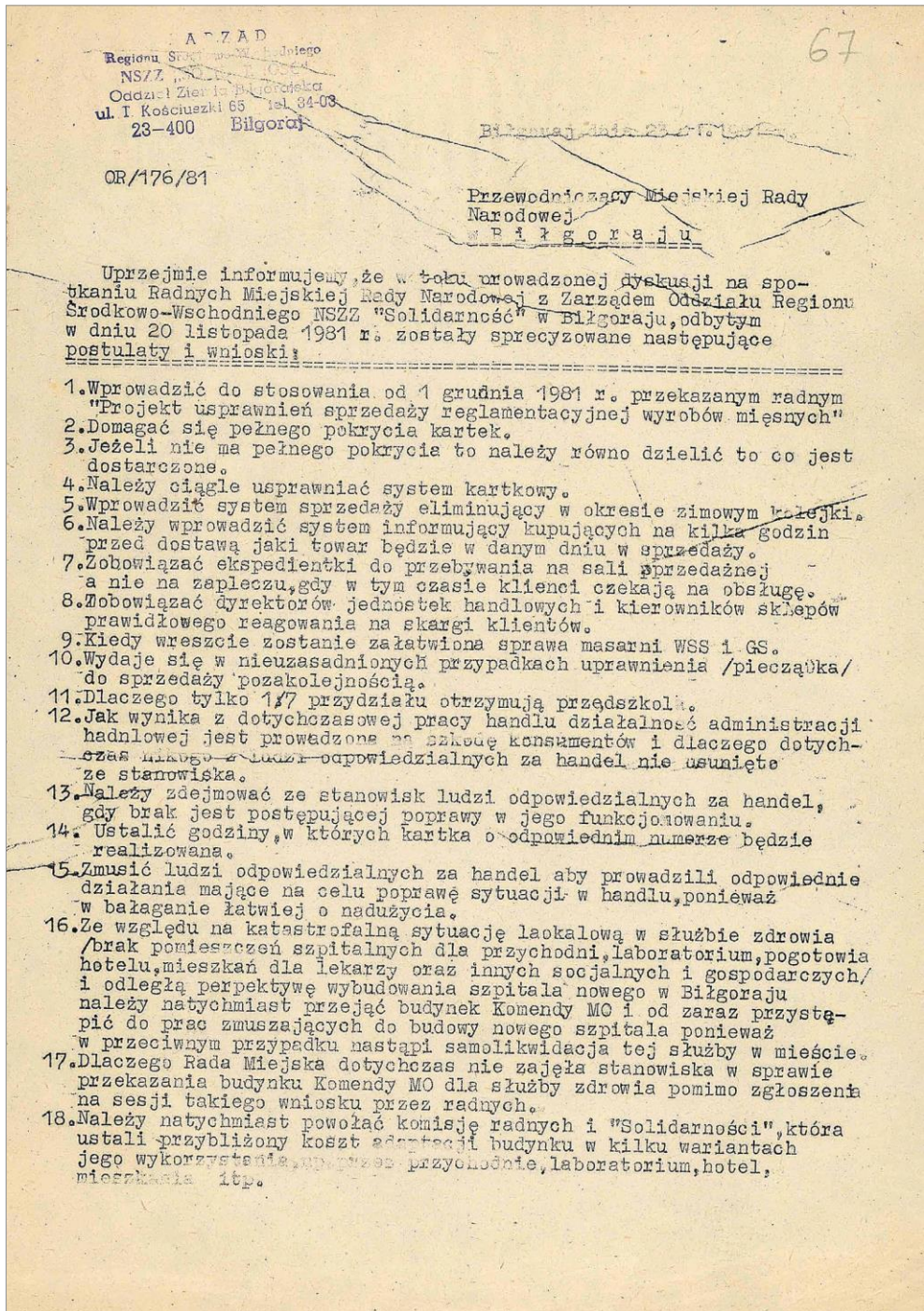

Ryc. 7. 31 sierpnia 1981 r. po długim i nieudolnym śledztwie pękła ze śmiechu Sprawiedliwość. AP Zamość, Zbiór afiszów, ogłoszeń i druków ulotnych, sygn. 1781.

Ryc. 8. Uchwała nr 7/81 Zarządu Oddziału Regionu Środkowo-Wschodniego NSZZ „Solidarność” w Biłgoraju z dnia 22 października 1981 r. ws. zaprzestania szykanowania działaczy NSZZ „Solidarność”. AP Zamość, Rejonowy Komitet Obywatelski Ziemi Biłgorajskiej w Biłgoraju, ser. 1, sygn. 164, s. 64.

Ryc. 9. Pismo Zarządu Oddziału Regionu Środkowo-Wschodniego NSZZ „Solidarność” w Biłgoraju do Przewodniczącego Miejskiej Rady Narodowej ze sprecyzowanymi postulatami i wnioskami. AP Zamość, Rejonowy Komitet Obywatelski Ziemi Biłgorajskiej w Biłgoraju, ser. 1, sygn. 164, s. 67-68.

- 2 -

19. Spowodować wybudowanie w Biłgoraju drugiej stacji benzynowej.
20. Spowodować równe dostawy benzyny dla miasta w stosunku do innych miast województwa i kraju oraz przy uwzględnieniu ilości posiadanych pojazdów, zapasów ropy naftowej przez stację i ilości zakładów przemysłowych.
21. Podać do publicznej wiadomości jak kształtują się przydziały gazu dla miasta dla jednego mieszkańca i odbiorcę oraz w stosunku do Zamościa i innych miast województwa.
22. Stworzyć matkom odpowiednie warunki aby nie musiały prowadzić dzieci do żłobków a w ten sposób zwolnione żłobki przekształcić na przedszkola.
23. Przyspieszyć tempo budowy przedszkoli w mieście.
24. Rozliczyć władze Zamościa aby sprawiedliwie dzieliły środki i dobra materialne.

Przedstawiciele Zarządu Oddziału NSZZ "Solidarność" zwrócili się do radnych z prośbą o przedstawienie w/w spraw na Sesji Rady w celu ich załatwienia a w przypadku braku realizacji naszych wniosków o przystąpienie wraz z "Solidarnością" do akcji protestacyjnych.

Do wiadomości:

1. Ob. Wojewoda Zamojski
2. Ob. Naczelnik Miasta Biłgoraja
3. WSS "Społem" w Zamościu
4. WSS "Społem" o/Biłgoraj
5. WPGKiM w Biłgoraju
6. Komenda Wojewódzka MO w Zamościu
7. CPN w Lublinie
8. Komisja Zakładowa przy ZOZ
9. Komisje Zakładowe wszystkie
10. Tablice ogłoszeń
11. a/e

Przewodniczący Oddziału
NSZZ "Solidarność"

Marian Jędrzejewicz

KWMO - jeden pracownik
na 2 pokoje.
Urząd Pocztowy - społeczeń-
stwo w kolejkach nie mie-
szących się w poczekalni

Uzyskanie budynku
KMMO przez **POCZTĘ**
gwarancją zmniejszenia
straty **TWEGO** czasu!

Obywatelu!
zobacz jak pracuje poczta
w jakich warunkach
a jak **KWMO**; **KMMO**.

Czy wiesz!
ze 23. XI. 81 r. w godz. 12⁰⁰-13⁰⁰
na Poczcie odbędzie się
strajk ostrzegawczy.

Ryc. 10. Afisze informujące o strajku ostrzegawczym na poczcie w Zamościu, 23.11.1981 r. AP Zamość, Zbiór afiszów, ogłoszeń i druków ulotnych, sygn. 1783-1786.

Ryc. 11. Nekrolog PZPR.
AP Zamość, Akta osób i rodzin,
ser. 8.4, Akta Jerzego Mejbauma
(1940-1988), sygn. 8, s. 2.

SOLIDARNOŚĆ

Do Generała

Za słowa kłamstwem splugawione
Za mundur bratnią krwią splamiony
Za ręce siłą rozłączone
Za oczy dziecka przerażone
Obnos swój triumf w partyjnej chwale
-Naród dziękuje ci generale

Za pogrom braci bez litości
Za honor wojska zbeszczeszczony
Za mękę strasznej bezsilności
Za ból rozłąki męża, żony
Za łzy i rozpacz samotności
Ciesz się żeś zdziałał tak wspanile
-Naród dziękuje ci generale

Za połamane pałką kości
Za koszmar walki brata z bratem
Za nienawiści siew, podłości
Za to, że żołnierz stał się katem
Że znów zdławiony świt wolności
Pomnik swych zasług wzniosłeś trwale
-Naród dziękuje ci generale

Za założone znów kajdany
Za zbrodnie lagrów w polskiej ziemi
Za styl przemówień wyświechtany
Za podłość zdrajców między swymi
Za język prawdy zakazony
Wypnij na Kremlu pierś po medale
-Naród dziękuje ci generale

Naród śle swe podziękowania
Żeby ci legły jak kamienie
Przyjmij je śpiesznie bez wzdragania
Może obudzą twe sumienie
Bo generale nie znasz godziny
Gdy przed najwyższym Dowódcą Świata
Złożysz ostatni raport za czyny
Z płótnem Kaina-krwią swego brata.

Ryc. 12. Do Generała (wiersz). AP Zamość, Akta osób i rodzin, ser. 8.4, Akta Jerzego Mejbauma (1940–1988), sygn. 8, s. 1.

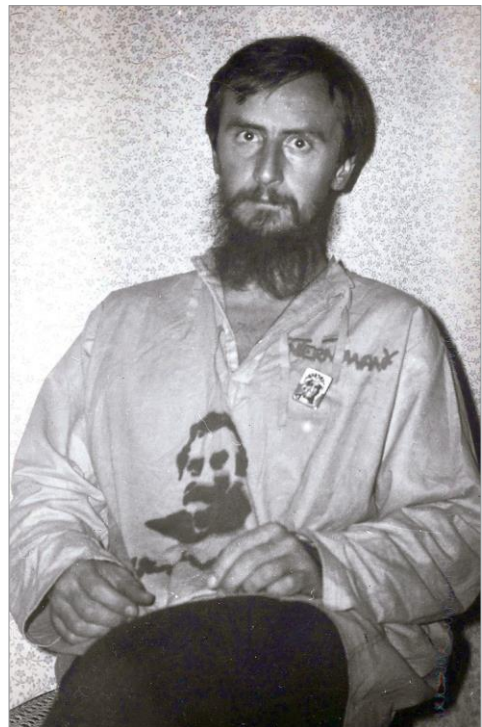

Ryc. 13. Widok z okna pana Wojewody w Chełmie, 1981 r. AP Zamość, Zbiór afiszów, ogłoszeń i druków ulotnych, sygn. 1782.

Ryc. 14. dtV – Patrz szulerowi na ręce, 1981 r. AP Zamość, Zbiór afiszów, ogłoszeń i druków ulotnych, sygn. 1780.

Ryc. 15. Fotografia Mariana Jagusiewicza w okresie internowania, ok. 1982 r. AP Zamość, Rejonowy Komitet Obywatelski Ziemi Biłgorajskiej w Biłgoraju, ser. 1, sygn. 164, s. 180.

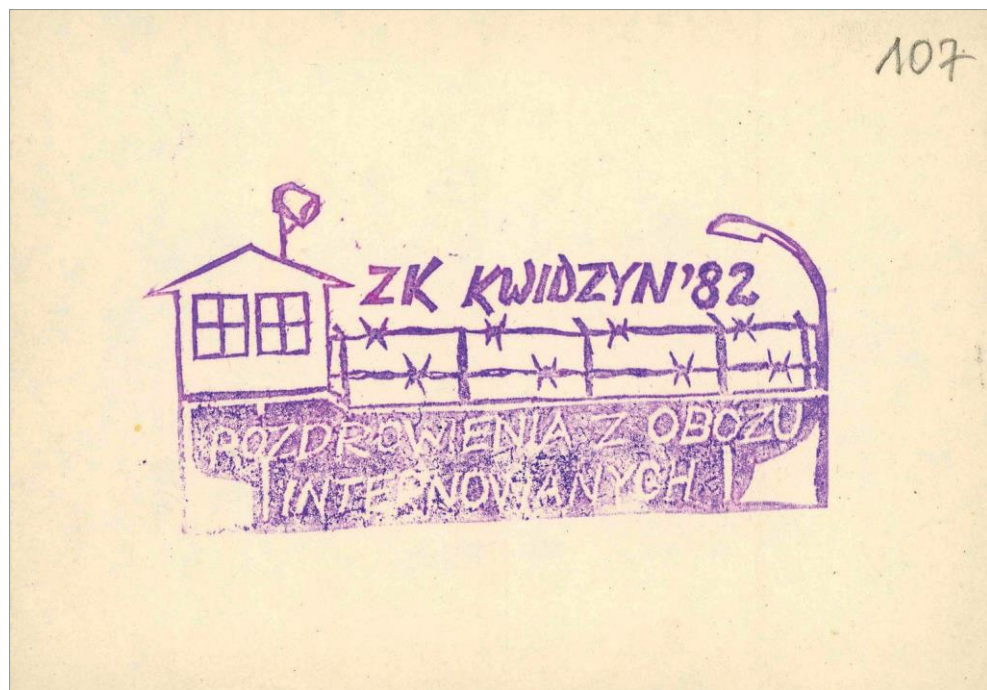

Ryc. 16. Naszywka z okresu internowania w Zakładzie Karnym w Kwidzynie, 1982 r. AP Zamość, Rejonowy Komitet Obywatelski Ziemi Biłgorajskiej w Biłgoraju, ser. 1, sygn. 164, s. 8.

Ryc. 17. Naszywka z okresu internowania w Zakładzie Karnym w Kwidzynie, 1982 r. AP Zamość, Rejonowy Komitet Obywatelski Ziemi Biłgorajskiej w Biłgoraju, ser. 1, sygn. 164, s. 34.

Ryc. 18. Kartka pocztowa z okresu internowania w Zakładzie Karnym w Kwidzynie, 1982 r. AP Zamość, Rejonowy Komitet Obywatelski Ziemi Biłgorajskiej w Biłgoraju, ser. 1, sygn. 164, s. 107.

14.VIII.82 BILANS STRAT - KRZYWD 104

POBITYCH 73 INTERNOWANYCH NA 143 OBECNYCH
Z CZEGO NA POSZCZEGÓLNYCH PAVILONACH

BLOCK A - 28
B - 31
C - 20
79

LISTA POBITYCH CIFRKO

1. WŁADYSŁAW KAKUBZIŃSKI	- OLSZTYN	SZPITAL
2. ANDRZEJ GOŁAWSKI	- SIEDLCE	- 4 -
3. ANDRZEJ PRIBBE	- PIKA	- 4 -
4. ANDRZEJ TOMASZEWSKI	- SIERADZ	- 4 -
5. ANDRZEJ BOBER	- OLSZTYN	- 4 -
6. ZYGMUNT GOŁAWSKI	- SIEDLCE	- 4 -
7. RYSZARD PIKURT	- - 4 -	- 4 -
8. WJCIECH WASILEWSKI	- SUWŃKI	- 4 -
9. ANDRZEJ BERESNIEWICZ	- OLFCKO	- 4 -
10. PIOTR BĄCZYK	- OLSZTYN	- 4 -
11. ADAM KOCZYSZYŃSKI	- TOMASZÓW LUB.	- 4 -
12. ANDRZEJ PŁONKA	- KĘTRZYN	- 4 -
13. RADOSŁAW SARNICKI	- ZAMOŚĆ	- KLINIKA GOMACK
14. JERZY SZMIT	- OLSZTYN	- 4 -
15. KRZYSZTOF ZADRAŁ	- SUWŃKI	- 4 -
16. MIECZYSLAW URZYKOWSKI	- BARCZANY K KĘTRZYNA	- 4 -
17. WITOLD CIEŚLIKOWSKI	- POBIEDEZISKA	- 4 -
18. ROMAN JARNUSZKIEWICZ	- 20. WOLA	- 4 -
19. UKOZIMIERZ PRZYBYKO	- 2. GÓRA	- 4 -
20. STANISŁAW ROMANUSKI	- ELBLĄG	- 4 -
21. MIROSLAW DUSZAK	- - 4 -	- 4 -
22. LESZEK KOSZYTKOWSKI	- - 4 -	- 4 -
23. KRZYSZTOF WOZNIAK	- ŁÓDŹ	- 4 -
24. MIROSLAW CHWAŁEWSKI	- PABIANICE	- 4 -
25. JERZY KACPERSKI	- ŁÓDŹ	- 4 -
26. STANISŁAW NOWACKI	- SIERADZ	- 4 -
27. JERZY GAJ	- POZNAŃ	- 4 -
28. JERZY POGODZIŃSKI	- GURBIA	- 4 -
29. ZENON ZYDREK	- POZNAŃ	- 4 -
30. EDMUND HROSCINSKI	- - 4 -	- 4 -
31. HENRYK PIWOWARCZYK	- KALISZ	- 4 -
32. ARKADIUSZ KUTOWSKI	- RADOM	- 4 -
33. SIEWOMIR MUSIEJ	- SIEDLCE	- 4 -
34. ZENON ŁÓDYGA	- PUŁAWY	- 4 -
35. UKOZIMIERZ ZAWADZKI	- BIELUNY (SIEDLCE)	- 4 -
36. JAKUB CHMIELEWSKI	- PŁOCK	- 4 -
37. WJCIECH WISCIKI	- - 4 -	- 4 -
38. ADAM CIEŁUCH	- KONIN	- 4 -
39. RYSZARD STACHOWIAK	- - 4 -	- 4 -
40. ANDRZEJ PACHOWSKI	- PŁOCK	- 4 -
41. MIROSLAW MICHAŁIK	- ŁÓDŹ - PSYCHIATR.	- 4 -
42. NOUMAN	- TORUŃ	- 4 -

Ryc. 19. Lista ciężko pobitych przetrzymywanych w Zakładzie Karnym w Kwidzynie, 18.08.1982 r. AP Zamość, Rejonowy Komitet Obywatelski Ziemi Biłgorajskiej w Biłgoraju, ser. 1, sygn. 164, s. 104-105.

105 PRZYBYŁO PO 13.08.82 -

1. ALEKSANDER CHOCHUŁA SIFRADZ MICKIEWICZA 2/2
2. KAZIMIERZ OBSADNY OSTASZÓW KWIATOWA 11B/3
3. JULIUSZ GAPIŃSKI PUKAWY 22 LIPCE 40/7
4. FRANCISZEK ROMASZKO KONIN WYZWOLENIA 7/14
5. KAZIMIERZ BRZĘZIŃSKI KONIN ZAKOLE 10/31
6. JAN OLSZEWSKI GOANSK
7. STANISŁAW NEUMAN TORUŃ PRZEMICZNA 2
8. WIESŁAW JANKOWSKI O7-718 WŁOCZYŃSK - OTĘDZCZYŃ
9. BOGUSŁAW KALON SZCZYTNÓ OGRODOWA 23
10. ZBYSŁAW KOKAKOWSKI TORUŃ GEMOZIADZKA 13/10
11. HENRYK WOJNOWSKI - 4 - FAXATA 76/1
12. KAZIMIERZ KRANC - 4 - KRASIICKIEGO 10/19
13. ANDRZEJ KRYSIAK - 4 - MICKIEWICZA 84/4
14. STEFAN BOCHENEK KORSZE - KĘTRZYN MŁOD-ŁOKIETKA-1
15. NOWAK LESZEK POLNAŃ (Profesor)
16. STANWIKOWSKI TORUŃ - (Docent. Pniew. Reg. Astronom)

Ryc. 20. Karta członkowska NSZZ „Solidarność” w Zakładach Dzewiarskich „Mewa” w Biłgoraju. AP Zamość, Rejonowy Komitet Obywatelski Ziemi Biłgorajskiej w Biłgoraju, ser. 1, sygn. 164, s. 70.

Ryc. 22. Fundusz Obrony Wolności Słowa – cegielka 20 000 zł. AP Zamość, Rejonowy Komitet Obywatelski Ziemi Biłgorajskiej w Biłgoraju, ser. 1, sygn. 164, s. 210.

Ryc. 21. Tablica pamiątkowa *Internowani Zamojszczyzny 1981–1982* w kościele rektoralnym pw. św. Katarzyny w Zamościu, ok. 1995 r. AP Zamość, Rejonowy Komitet Obywatelski Ziemi Biłgorajskiej w Biłgoraju, ser. 1, sygn. 164, s. 39.